

KAPTOL KROZ TISUĆLJEĆA

Povijest arheoloških istraživanja u Kaptolu seže još do daleke 1881. kada je tadašnji kotarski pristav i povjerenik Hrvatskog arheološkog društva Martin Bišćan izvjestio "da se u mjestu 'Kaptol' kraj Požege nalaze grobovi, potičući iz predhistoričke dobe". Sljedeći sigurno utvrđeni podatak odnosi se na kutjevačkog vlastelina, Milana Turkovića, koji je bio arheolog amater i povjerenik istog društva. On je vjerojatno početkom stoljeća obavio nekakva iskopavanja u Kaptolu ali nije poznato kakvi su bili njegovi rezultati. Prva moderna istraživanja na nalazištu Čemernica provela je ekipa Arheološkog muzeja u Zagrebu V. Vejvodom i I. Mirnikom u razdoblju 1965.-1971. Tadašnji senzacionalni nalazi kneževskih grobova postavili su Kaptol čvrsto na kulturnu kartu Europe. Istraživanja su obnovljena 2000. i u kontinuitetu traju do danas te svake godine donose nove senzacionalne nalaze koji upotpunjuju fanatističnu sliku kneževskog sjedišta u Kaptolu. Iako su kaptolski tumuli vjerojatno najpoznatije nalazište, u proteklih deset godina istraživanja utvrdili smo da se na ovom nalazištu gotovo osam tisuća godina proteže dosad nezabilježen slijed kultura od mlađeg kamenog doba (neolitika) do naših dana!

Nalazi keramike i kamenih alatki kao i ukazuju da je početkom 6. tisućljeća prije Krista na ovom prostoru je postojalo čini se veliko naselje starčevačke kulture – prvih poljodjelaca u Hrvatskoj. Ovogodišnje istraživanje potvrdilo je da se tragovi njihovih kuća (zemunica) nalaze ispod tumula starijeg željeznog doba. Na istom prostoru otkrivena je keramika bakrenodobne lasinjske kulture koja se pripisuje stočarskim zajednicama s početka 4. tisućljeća prije Krista, a na istom mjestu utvrđena je i prisutnost populacije srednjeg brončanog doba vjerojatno iz 16. ili 15. st. prije Krista i to pronalaskom posuda belegiške kulture koje same po sebi predstavljaju veliku rijetkost u ovom dijelu Hrvatske. Tijekom starijeg željeznog doba (8.-6. st. pr. K.) u Kaptolu se nalazilo jedno od najvažnijih kneževskih sjedišta u Europi. O izuzetnom položaju tog središta na razmeđu velikih europskih civilizacijskih krugova najbolje svjedoče nalazi iz grobova pod humkama (tumulima). Poput izuzetno bogate ratničke opreme koja uključuje i najsjevernije poznate nalaze grčkih kaciga! Činjenica da su dobivali skupocjene darove iz najvećih kulturnih središta svog doba, ukazuje da su spomenuti kneževi-ratnici bili izuzetno moćni u europskim razmjerima. Značaj je još veći kad vidimo da mnogo predmeta upravo u Kaptolu dosežu svoje najdalje točke rasprostiranja u europskim okvirima poput spona na nošnji (fibula) ili bojnih sjekira! Keramičke posude s bikovskim glavama koje se nalaze na nekoliko mjesta u središnjoj Europi, upravo su u Kaptolu su postigle svoju najljepšu i najrazvijeniju formu. Tu je i poznati askos iz Kaptola, kulturna posuda s ručkom u obliku bika. Poznato je manje od deset takvih posuda na prostoru Europe (izvan Grčke) ali kaptolski primjerak je jedinstven i po obliku i po ukrasu. Pseudokernos je kulturna posuda s više manjih posuda na tijelu jedne veće. U Kaptolu je pronađen jedan od petnaestak do sada poznatih primjeraka tog tipa posuda na tlu Europe ali isto tako ima jedinstven oblik i način ukrašavanja. Dvostruki kneževski grob otkriven 2005. predstavlja najbogatiji do sada otkriven na prostoru Hrvatske i jedinstveno otkriće u starijem željeznom dobu Europe! Prošle godine ponovno se pojavio senzacionalan nalaz - monumentalna drvena grobna komora obložena kamenom s prilaznim ritualnim hodnikom (dromosom). Riječ je o sedmom i najbolje sačuvanom spomeniku te vrste do sada otkrivenom u Europi. Takve konstrukcije bile

su rezervirane samo za najveće uglednike onog vremena pa se nadamo da ćemo tu cjelinu sačuvati i prezentirati na mjestu nalaza što bi bila jezgra budućeg arheološkog parka na ovom prostoru. Adekvatno istraživanje i prezentacija ovog svjetski značajnog nalazišta ovom bi dijelu Hrvatske osiguralo značajno mjesto u kulturnoj slici Europe. Ne smiju se zaboraviti niti kasnija razdoblja, jer i samo mjesto Kaptol svoje ime duguje jednom od najbolje sačuvanih srednjovjekovnih kompleksa u Hrvatskoj. Osim toga specifičan položaj lokaliteta u sklopu krajolika, Parka prirode Papuk te posebno vinorodnog područja na južnim obroncima Papuka otvara izuzetne mogućnosti uređenja i prezentacije te uključivanja ovog nalazišta u turističku ponudu kako Općine Kaptol tako i znatno šire regije.

Hrvoje Potrebica, dr. sc.